

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului decembrie 2020 – februarie 2021

Dreptul la respectarea vieții private și de familie - art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Hotărârea din 1 decembrie 2020, Yevgeniy Dmitriyev împotriva Rusiei, cererea nr. 17840/06

Aspecte analizate de către Curte:

- *Respectarea vieții private și a domiciliului;*
- *Acțiuni insuficiente, ineficiente și prelungite în mod nejustificat întreprinse pentru remedierea zgomotului și a altor neplăceri care provin de la secția de poliție situată sub locuința reclamantului;*
- *Perturbarea care atinge un minim de severitate pentru ingerințele prevăzute de articolul 8;*
- *Nerespectarea unui just echilibru între interesele comunității locale și punerea efectivă în aplicare a legilor și dreptul reclamantului de a-i fi respectate viața privată și domiciliul*

Situația de fapt

Apartamentul reclamantului era situat deasupra unui subsol ocupat de poliția locală și de celulele pentru detenția provizorie a persoanelor arestate de poliție. Reclamantul s-a plâns autorităților locale de zgomotul și murdăria cauzate de activitățile secției de poliție și le-a cerut să le mute din blocul său de apartamente. Ca răspuns la plângerile reclamantului, șeful departamentului de poliție locală a recunoscut că secția de poliție se afla într-o clădire care nu era destinată pentru acest scop și a susținut că mutarea secției de poliție nu era prevăzută în viitorul apropiat din cauza lipsei de clădiri vacante adecvate. În anul 2000, reclamantul a obținut câștig de cauză în fața instanțelor interne, care au reținut că „strigătele, loviturile și alte zgomote ale deținuților au adus atingere dreptului reclamantului de a bucura de locuința sa” și au dispus că „șefii consiliului local și ai secției de poliție trebuie să găsească o soluție pentru mutarea secției de poliție și a unităților de detenție provizorie în termen de un an”. Cu toate acestea, timp de aproximativ 7 ani,

* *Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea din București.
Email: tatiana.soldanescu@drept.unibuc.ro
Manuscris primit la 2 februarie 2021.*

autoritățile locale au fost pasive. În anul 2008 reclamantul a vândut apartamentul.

Motivarea și soluția Curții

Admisibilitatea cererii

a) aplicabilitatea art. 8 în prezenta cauză

Curtea a trebuit să stabilească dacă neplăcerile cauzate de activitățile cotidiene ale poliției au atins pragul de gravitate necesar pentru ca acestea să constituie o ingerință în temeiul art. 8. Reclamantul nu a prezentat nicio dovadă directă care să demonstreze că zgomotul din apartamentul său depășise nivelurile acceptabile. Cu toate acestea, un raport de inspecție emis de agenția de protecție a consumatorului a indicat nerespectarea de către autoritățile de stat a dispozițiilor interne referitoare la zgomot în mod special și la alte neplăceri în general. Mai mult, o instanță internă, după audierea reclamantului și a martorilor, a stabilit că dreptul reclamantului de a beneficia de liniștita posesie a locuinței a fost încălcat de activitățile secției de poliție și de zgomotul din celulele de detenție. Din dosarul cauzei a rezultat că autoritățile de stat recunoscuseră că secția de poliție fusese amplasată într-o clădire care nu a fost destinată pentru găzduirea acesteia. În cele din urmă, chiar dacă din materialul cauzei nu reieșea că sănătatea reclamantului a fost pusă în pericol, pe parcursul a treisprezece ani reclamantul a suferit zi și noapte din cauza activităților secției de poliție și a întreținerii precare a spațiilor sale. În consecință, perturbarea, rezultată din amplasarea secției de poliție în clădirea rezidențială a avut efecte de durată asupra vieții private a reclamantului și a dreptului de a beneficia de liniștita posesie a domiciliului său.

b) calitatea de victimă a reclamantului

Guvernul a susținut că reclamantul și-ar fi pierdut calitatea de victimă pentru că a vândut apartamentul unui terț. Curtea a reiterat că reclamantul nu va avea calitatea de victimă numai dacă autoritățile interne recunosc în mod expres încălcarea și dacă aceasta este reparată ulterior. Curtea a constatat că în cazul de față, chiar dacă o instanță internă a recunoscut în mod expres încălcarea drepturilor reclamantului, el nu a primit nicio despăgubire. Curtea a respins argumentul Guvernului potrivit căruia reclamantul și-a pierdut statutul de victimă întrucât a vândut apartamentul. Curtea a făcut trimitere la jurisprudența sa din cauza *López Ostra c. Spaniei, hotărârea din 9 decembrie 1994*, în care a reținut că o persoană nu încetează să fie victimă dacă a fost forțată de condițiile de mediu să își abandoneze casa și să își cumpere o casă nouă. Prin urmare, faptul că reclamantul și-a vândut apartamentul și a cumpărat unul nou cu fonduri proprii nu îl privează de statutul de victimă.

Fondul cauzei

Curtea a reținut faptul că activitățile de zi cu zi ale secției de poliție au adus atingere în mod direct drepturilor reclamantului garantate de art. 8, astfel că trebuia verificată condiția ca ingerința să fie justificată în raport de par. 2 al art. 8. În acest sens, Curtea a

stabilit că autoritățile s-au bucurat de o largă marjă de apreciere, dar, chiar și în aceste condiții, măsurile dispuse de autoritățile interne au fost fie insuficiente, fie nu au fost aplicate la timp și într-o manieră efectivă sau nu au fost luate deloc.

În special, Curtea a reținut că încă din 1996, reclamantul a alertat autoritățile cu privire la problemele sale cauzate de activitățile secției de poliție și că însuși șeful departamentului de poliție locală a recunoscut că secția de poliție este găzduită într-o clădire care nu este destinată acestui scop, dar că nu a fost luată nicio măsură pentru remedierea problemelor. Mai mult, chiar și după ce în anul 2000 o instanță internă a recunoscut că a existat o încălcare a dreptului reclamantului de a beneficia de liniștita posesie a locuinței sale, au existat întârzieri semnificative în procedurile de executare a deciziei instanței. În acest sens, Curtea a stabilit că procedura de executare a durat o perioadă extrem de lungă, ceea ce făcut ca măsurile luate de autorități să fie ineficiente și incapabile să protejeze eficient drepturile reclamantului.

În aceste condiții, Curtea a stabilit că statul nu a reușit să găsească un just echilibru între interesul comunității locale care beneficia de protecție efectivă și de punere în aplicare a legilor de către forțele de poliție și dreptul reclamantului de a se bucura efectiv de dreptul său la respectarea vieții private și a domiciliului său.

Satisfacția echitabilă

Reclamantul solicitase suma de 146.590,90 euro cu titlu de daune morale. Curtea a făcut o evaluare în echitate și a decis ca Statul pârât să achite reclamantului suma de 5.000 euro cu titlu de daune morale.

Dreptul la respectarea vieții private și de familie - art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Hotărârea din 19 ianuarie 2021, X și Y împotriva României, cererile nr. 2145/16 și 20607/16

Aspecte analizate de către Curte:

- *Obligațiile pozitive ale statului în temeiul art. 8 din Convenție;*
- *Refuzul autorităților naționale de a recunoaște identitatea masculină a persoanelor transgender în lipsa unei intervenții chirurgicale de realocare a sexului;*
- *Lipsa unei proceduri clare și previzibile pentru recunoașterea juridică a identității de gen care să permită schimbarea sexului și, prin urmare, a prenumelui sau a codului numeric personal, în documente oficiale, de o manieră transparentă și accesibilă*

Situația de fapt

Introducere: Reclamanții, care sunt persoane transgender, au depus cereri de rectificare pe documentele de identitate a informațiilor referitoare la sex, prenume și cod numeric personal, însă autoritățile administrative și judiciare le-au respins pe motiv că, pentru a justifica o astfel de cerere, persoanele interesate trebuiau să furnizeze dovezi că au fost supuse unei intervenții chirurgicale de schimbare a sexului. Reclamanții au denunțat încălcarea articolelor 6, 8, 12, 13 și 14 din Convenție.

Primul reclamant:

La 21 iulie 2013, domnul X a chemat în judecată Consiliul Local Sector 1 București, solicitând instanței să dispună următoarele:

- schimbarea sexului din feminin în masculin;
- schimbarea administrativă a prenumelui său;
- modificarea codului numeric personal;
- obligarea pârâtului la efectuarea modificărilor necesare în registrul stării civile și eliberarea unui certificat de naștere menționând noul său prenume și sexul masculin.

Instanța a invocat din oficiu excepția inadmisibilității primului capăt de cerere și excepția prematurității celorlalte capete de cerere. În observațiile sale, X a susținut că scopul acțiunii sale nu era să obțină autorizația de a fi supus unei intervenții chirurgicale de schimbare a sexului, care, în opinia sa, ar fi constituit o ingerință masivă în integritatea fizică a persoanei, ci urmărea să obțină o autorizare de modificare a înregistrărilor din registrele de stare civilă. El a mai indicat faptul că în România niciun medic nu era pregătit să efectueze o intervenție chirurgicală de schimbare a sexului fără o hotărâre judecătorească prin care se autoriza această intervenție. În ceea ce privește excepția prematurității, X a susținut că existența unei operații de schimbare a sexului pentru a putea fi autorizată modificarea registrelor de stare civilă constituia o ingerință nejustificată în exercitarea autonomiei sexuale și în dreptul de a fi respectată integritatea fizică a unei persoane.

Prima instanță a respins acțiunea reclamantului. Acesta a formulat apel împotriva hotărârii, care a fost respins. Hotărârea instanței de apel a menținut toate concluziile instanței de fond.

Al doilea reclamant:

La 14 decembrie 2011, domnul Y a chemat în judecată Consiliul Local Sector 3 București, solicitând instanței să dispună următoarele:

- autorizarea intervenției chirurgicale de realocare a sexului;
- schimbarea sexului din feminin în masculin;
- schimbarea administrativă a prenumelui său;
- modificarea codului numeric personal;
- obligarea pârâtului la efectuarea modificărilor necesare în registrul stării civile și eliberarea unui certificat de naștere menționând noul său prenume și sexul masculin.

Instanța a admis primul capăt de cerere al reclamantului și a respins ca premature celelalte capete de cerere. Instanța a motivat soluția reținând că odată ce a fost efectuată intervenția chirurgicală de schimbare a sexului, reclamantul ar fi îndreptățit să solicite schimbarea administrativă a prenumelui.

La 3 iulie 2014, Y a formulat o cerere de chemare în judecată similară cu prima, în care nu a reiterat primul capăt de cerere. Instanța a respins această acțiune având în vedere absența intervenției chirurgicale de schimbare a sexului. Hotărârea a rămas definitivă în apel.

În anul 2017, Y a suferit o intervenție chirurgicală de îndepărtare a organelor genitale interne feminine și o intervenție chirurgicală de transformare a organelor genitale feminine externe în organe genitale masculine. În același an, Y a introdus o nouă cerere de chemare în judecată, care a fost admisă. Instanța a autorizat schimbarea sexului în actele de identitate, schimbarea prenumelui și modificarea codului numeric personal și a obligat consiliul local să opereze modificările necesare în registrele de stare civilă.

Invocând art. 8 din Convenție (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și, reclamantul X, art. 3 din Convenție (interzicerea tratamentului inuman și degradant), reclamanții s-au plâns că statul român nu a stabilit un cadru legal clar pentru recunoașterea identității lor de gen și efectuarea modificărilor administrative corespunzătoare. Aceștia au susținut că dreptul lor la viață privată a fost încălcat prin condiționarea schimbării stării lor civile de efectuarea unei intervenții chirurgicale de schimbare a sexului.

Invocând art. 6 din Convenție (dreptul la un proces echitabil), X s-a plâns că respingerea de către instanțele naționale a acțiunii sale a constituit o denegare de dreptate.

Invocând art. 13 din Convenție (dreptul la un remediu efectiv), X a susținut că nu a avut o cale de atac eficientă pentru a denunța presupusele încălcări ale art. 3 și 8 din Convenție.

Invocând art. 14 din Convenție (interzicerea discriminării), X a susținut că subordonarea schimbării stării civile a persoanelor transgender de existența unei intervenții chirurgicale de schimbare a sexului constituie o discriminare bazată pe identitatea de gen, în comparație cu persoanele al căror gen este supus recunoașterii juridice la naștere.

Invocând art. 12 din Convenție (dreptul la căsătorie), X s-a plâns de încălcarea dreptului său de a întemeia o familie având în vedere efectul sterilizant al intervenției chirurgicale solicitate de autorități.

Motivarea și soluția Curții

Art. 8:

a) în ceea ce privește existența unui temei legal pentru recunoașterea juridică a schimbării de sex

Curtea a reținut că principala problemă care trebuie tranșată este a stabili în ce măsură reglementările în vigoare și deciziile luate cu privire la reclamanți sunt apte să stabilească dacă statul și-a îndeplinit obligația pozitivă a respecta viața privată a reclamanților.

Curtea a observat că legislația română nu prevedea nicio procedură specifică pentru

solicitările de recunoaștere juridică a schimbării sexului. Cu toate acestea, Curtea Constituțională, în Decizia nr. 530/2008, a admis posibilitatea schimbării de sex pe cale judiciară, iar instanțele interne implicate în cauză au stabilit că legislația română permite recunoașterea schimbării de sex. Prin urmare, Curtea a stabilit că a existat în dreptul național un temei juridic care să permită inițierea de proceduri judiciare în vederea examinării pe fond a pretențiilor referitoare la schimbarea sexului.

Curtea a constatat că părțile nu aveau aceeași poziție în ceea ce privește natura clară și previzibilă a legislației române privind recunoașterea juridică a schimbării de sex. Curtea a observat că s-a dezvoltat o jurisprudență divergentă în ceea ce privește cerința existenței unei intervenții chirurgicale de schimbare a sexului anterior demarării procedurilor judiciare. Prin urmare, Curtea a reținut că reglementarea din legislația română pentru recunoașterea juridică a schimbării de sex nu era clară și nici previzibilă.

b) în ceea ce privește cerința existenței unei intervenții chirurgicale de schimbare a sexului anterior modificării stării civile

Curtea a observat că instanțele naționale nu au reușit să-și justifice raționamentul cu privire la natura exactă a interesului general care nu ar fi permis schimbarea juridică a sexului și nu au realizat un exercițiu de echilibrare a acestui interes cu dreptul reclamanților la recunoașterea identității lor de gen. Curtea nu a putut stabili motivele de interes general care au condus la refuzul de a asocia identitatea de gen a reclamanților cu înregistrările din registrele de stare civilă.

Curtea a reținut că raționamentul rigid al autorităților i-a plasat pe reclamanți, pentru o perioadă nerezonabilă și continuă, într-o situație deranjantă, lăsându-i cu sentimente de vulnerabilitate, umilință și anxietate. Instanțele naționale i-au pus pe reclamanți, care nu doreau să fie supuși unei intervenții chirurgicale de schimbare a sexului, în fața unei dileme imposibile: fie trebuiau să fie supuși intervenției chirurgicale împotriva judecății lor și renunțau la exercitarea deplină a dreptului lor la respectarea integrității fizice, fie renunțau la recunoașterea identității lor de gen care intra și în sfera respectului pentru viața privată. Curtea a stabilit că a existat o perturbare a justului echilibru pe care statele părți trebuie să îl mențină între interesul general și interesele celor afectați.

Art. 6, 13 și 14:

Curtea a reținut că, având în vedere constatarea unei încălcări a art. 8 din Convenție, nu este necesar să se pronunțe separat cu privire la plângerile în temeiul art. 6, 13 și 14.

Art. 12:

Guvernul a subliniat că reclamantul nu a ridicat în mod expres această plângere în fața instanțelor naționale și că, în orice caz, plângerea este prematură, deoarece dacă reclamantul obține schimbarea sexului și a codului numeric personal, dreptul de a se căsători cu o femeie îi va fi recunoscut implicit.

Curtea a constatat că deși reclamantul a invocat art. 3, 8 și 14 din Convenție în fața

instanțelor interne, el nu a invocat art. 12 din Convenție. Prin urmare, Curtea a admis excepția Guvernului și a respins acest capăt de cerere pentru neepuizarea căilor de recurs interne.

Satisfacția echitabilă

Curtea a stabilit că România trebuie să plătească primului reclamant suma de 7.500 euro cu titlu de prejudiciu moral și 8.910 euro cu titlu de costuri și cheltuieli, iar celui de-al doilea reclamant, suma de 7.500 euro cu titlu de prejudiciu moral, 1.153 euro cu titlu de prejudiciu material și 845 euro cu titlu de costuri și cheltuieli.

Libertatea de a primi informații – art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Hotărârea din 9 februarie 2021, *Ramazan Demir împotriva Turciei, cererea nr. 68550/17*

Aspecte analizate de către Curte:

- ***Motive de securitate care au impus restricții nejustificate privind posibilitatea unui deținut de a accesa site-uri web care publică informații juridice;***
- ***Acces sub controlul autorităților prevăzut de legislația turcă în scopul formării și reabilitării;***
- ***Absența examinării concrete de către jurisdicțiile naționale a motivelor pentru care s-a refuzat accesul;***
- ***Lipsa unor motive relevante și suficiente***

Situația de fapt

Reclamantul, un avocat aflat în detenție, acuzat de apartenență la o organizație teroristă și de diseminarea propagandei în favoarea unei organizații teroriste, a solicitat administrației penitenciarului permisiunea de a accesa site-urile de internet ale Curții Europene a Drepturilor Omului, Curții Constituționale și Monitorului Oficial, în vederea pregătirii propriiei apărări și monitorizării cazurilor clienților săi. Cererea i-a fost respinsă de către autorități.

Motivarea și soluția Curții

a) cu privire la existența unei ingerințe

Curtea a reținut că legislația turcă prevedea accesul deținuților la Internet în cadrul programelor de formare și reabilitare.

Curtea a stabilit, în jurisprudența sa anterioară (a se vedea hotărârea pronunțată de Curte în cauza *Jankovskis împotriva Lituaniei, la data de 17 ianuarie 2017, cererea nr. 21575/08*) că starea de detenție implică, *per se*, o seamă de restricții asupra drepturilor și libertăților individuale care decurg, în mod firesc, din limitarea accesului persoanei la circumstanțele lumii înconjurătoare și, implicit, a capacității persoanei de a comunica. Restrângerea drepturilor și libertăților este intrinsecă stării de detenție însă aprecierea acestui demers nu trebuie realizată *in abstracto*, ci prin raportare la finalitățile și specificul stării de detenție.

În acest sens, Curtea a examinat motivele invocate de către reclamant în susținerea cererii sale de acces la internet (pregătirea propriei apărări și monitorizarea cauzelor în care erau implicați clienții săi) și a apreciat că acestea urmăreau formarea profesională a reclamantului, în conformitate cu legislația internă, având în vedere, în special, profesia de avocat a reclamantului și natura celor trei site-uri web pe care dorea să le acceseze. În plus, Curtea a observat că un număr mare din hotărârile și deciziile sale, precum și cele ale Curții Constituționale sunt disponibile numai online și necesită navigare și cercetare pe site-urile web respective.

În consecință, Curtea a reținut că, de vreme ce accesul deținuților la anumite site-uri de internet în scopul formării și reabilitării era prevăzut în legislația turcă, restricția privind accesul reclamantului la site-urile de internet ale Curții, Curții Constituționale și Monitorului Oficial, care conțineau doar informații juridice care puteau fi utilizate pentru formarea și reabilitarea reclamantului în contextul profesiei și al intereselor sale, echivala cu o ingerință în dreptul său de a primi informații.

b) cu privire la caracterul justificat al ingerinței

Analizând caracterul ingerinței prin raportare la par. 2 al art. 10 din Convenție, Curtea a stabilit că cerințele legalității și validității ingerinței au fost îndeplinite, reținând că ingerința era prevăzută de lege și urmărea scopurile legitime ale prevenirii dezordinilor și a comiterii de infracțiuni.

În ceea ce privește necesitatea restricționării accesului reclamantului la internet, Curtea a calificat raționamentul autorităților naționale ca fiind lacunar. Astfel, instanțele naționale nu au furnizat suficiente explicații cu privire la motivul pentru care accesul reclamantului la site-uri de internet nu putea fi considerat ca având legătură cu formarea și reabilitarea acestuia, chiar dacă accesul deținuților la internet era autorizat conform legislației naționale, nici dacă și de ce reclamantul trebuia considerat un deținut care prezintă un anumit pericol sau care face parte dintr-o organizație ilegală, cazuri în care accesul la internet putea fi restricționat în baza legislației naționale.

Mai mult, nu s-a oferit nicio explicație privind caracterul necesar al măsurii contestate în lumina scopurilor legitime de menținere a ordinii și a securității în închisoare și de prevenire a comiterii de infracțiuni. În orice eventualitate, reglementările necesare privind utilizarea internetului de către deținuți sub supravegherea autorităților penitenciare au fost adoptate în legătură cu programele de formare și de reabilitare. Deși considerentele de securitate invocate de autoritățile naționale puteau fi considerate pertinente, tribunalele naționale nu au efectuat nicio analiză detaliată a riscurilor de securitate care ar fi rezultat din accesul reclamantului la cele trei site-uri de internet, mai ales că site-urile în discuție aparțineau entităților de stat și unei organizații internaționale, iar reclamantul ar fi avut acces la acestea numai sub supravegherea autorităților și în condițiile stabilite de ele.

În aceste condiții, Curtea a stabilit că Guvernul nu a demonstrat că motivele invocate de autoritățile naționale pentru a justifica măsura reclamată nu au fost relevante și suficiente și nici necesare într-o societate democratică. Prin urmare, a existat o încălcare a art. 10 din Convenție.

Satisfacția echitabilă

Curtea a stabilit că Turcia trebuie să plătească reclamantului suma de 1.500 euro cu titlu de prejudiciu moral și 2.000 euro cu titlu de costuri și cheltuieli.